

A Fidesz „utolsó esélye”

VISSZHANG - LXVIII. évfolyam, 21. szám, 2024. május 24.

Minden lehetséges. Még az is, hogy egy napon, valamikor, a – talán nem is túl távoli – jövőben, megszűnik a Fidesz. Eltűnik, ahogy eltűntek a rendszerváltás meghatározó pártjai, az SZDSZ és az MDF is. Ez az írás ennek a – ma még utópisztikusnak tűnő – jövőképnek a lehetséges okait, forgatókönyvét kívánja felvázolni. A rendszerváltáskor az SZDSZ és az MDF saját magának állított csapdát. Ezért szűnt meg mindkét szervezet. Ha a Fidesz politikusai okosak, a létező csapdahelyzetet felismerik, és ezáltal elkerülhetik pártjuk teljes megszűnését. Előrelátónak kellene lenniük. És meg kellene változtatniuk azt a „vegyes” választási rendszert, amelyik a kis pártok számára a reménytelenség, a kilátástalanság és mindenkori lassú megszűnés.

Igen, van esélye a Fidesznek a túlélésre. Ha valóban demokraták közössége.

*

A Fidesz akkor tudna biztosan megmaradni, ha megváltoztatná a választási törvényt. Most még megtehetik, megvan hozzá a kétharmados többségük az Országgyűlésben. Ha bevezetnének egy egyszerű, listás választási szabályt, amelyik megszüntetné a „vegyes”, vagyis nagyobbik részben egyéni, körzeti rendszert, akkor megmaradhatna a pártjuk, mert annak összezsugorodása nem lenne olyannyira látványos, amilyen látványos lehet – kétségtelenül – a következő években.

Hadd legyenek egyértelmű: ha a jelenlegi kormánypártok képviselői a kétharmados többségükkel nem változtatnak a választási rendszeren, akkor az esetleges 2026-os vereségük után az Országgyűlés kicsívő zsugorodott ellenzéki frakciójaként tengetik majd mindennapjaikat, és ezt követően a népszerűségük rohamosan tovább csökkenhet. A 2030-as választások után esetleg már be sem kerülnek a parlamentbe, mert nem érik el az 5 százalékos küszöböt. Mindennek köszönhetően, erre is van esély, azok a honfitársaink, akik 2030 után a virágzó és problémáktól mentes Európai Unióban élnek majd, azok már el is felejtik azt, hogy volt egyszer egy párt, amit Fidesznek hívtak.

Lehetséges, hogy vannak néhányan, akik – olvasva ezeket a sorokat – arra gondolnak, mindez utópia, sőt, valamiféle fantazmagória. Hiszen ez teljességgel elképzelhetetlen, mondják ők. Ameddig világ a világ – gondolják ezek a honfitársaink –, és utána még hét nap, itt lesz a Fidesz velünk, intézi a dolgainkat. Pedig nem utópia. Egyáltalában nem az. A magyarországi választási rendszer, amit a rendszerváltás pártjainak prominensei kitaláltak annak idején, és amelyik minden szempontból alkalmas az egyszemélyi diktatúra kialakítására, valójában a politikai éles váltásra is alkalmas. Egy rendkívül rossz struktúra, olyan rendszer, amelyik kedvez az autoriter vezetői elképzeléseknek, és teljességgel idegen egy valóban európai, vagyis rétegzett társadalomban.

1989-ben, a rendszerváltás bővületében nem nagyon tudtuk, mi is az a demokratikus választás. Magam meglehetősen közelről figyelhettem azokat a vitákat, amelyek az akkori jövőnkéről, vagyis a rendszerváltás utáni Magyarországról szóltak. Közelről figyelhettem, mert a Szabad Demokraták Szövetsége VII. kerületi, vagyis erzsébetvárosi vezetőségi tagja, ügyvivője voltam, és mint ilyen, hivatalos küldöttként vehettem részt az SZDSZ akkoriban megrendezett országos kongresszusain is. A Szövetség meghatározó vezetői, Magyar Bálint, Demszky Gábor (aki egyébként az első demokratikus választásokon éppen mint Erzsébetváros SZDSZ-es jelöltje indult parlamenti képviselői mandátumért), illetve Tölgyessy Péter arról győzködtek minket, akkori kongresszusi küldötteket, hogy támogassuk a vegyes választási rendszert, ahol is listán és körzetben választhatunk parlamenti képviselőt. A jelszó a következő volt: „ez a választási struktúra az erőset megerősíti, a gyengét pedig tovább gyengíti, és stabil kormányzást eredményez a jövőben”. A logika nagyon egyszerű: az erős párt az egyéniben több képviselői helyet kap, és így az

Országgyűlésben felülreprezentált lesz, nagyobb arányú lesz a képviselete, mint amilyen százalékot a listán kapott. És ez – mondta az akkori logika – stabilitást jelent, megakadályozza a sorozatos kormányváltást, hiszen a miniszterelnök erős felhatalmazással bír.

Pontosan emlékszem, az olaszországi helyzet okozott riadalmat az SZDSZ-es értelmiségben. Az itáliai gyakori kormányváltás, az ottani miniszterelnök személyének sűrű váltakozása „ijesztő” volt a számunkra. Úgy éreztük sokan, hogy az „baj”, ha a miniszterelnök személye túl gyorsan változik. Mert ez nem szolgálja a „stabilitást” és a „váltógazdálkodást”. Az „erős” miniszterelnök, a jelentős felhatalmazással bíró végrehajtó hatalom „biztosítéka” lehet egy ország „stabilitásának”, gondolták akkoriban azok a hangadó fiatal politikusok, akik a legkevesbé sem voltak politikusok, inkább csak humán értelmiségiek voltak, szociológusok, jobbik esetben ügyvédek, és mintegy „eljátszották” azt a politikai szerepet, amit a véletlen és a körülmények nekik ajándékoztak.

Az egyszerű listás választási rendszer, amelyik eredményesen működik a legtöbb európai országban, környezetünkben Szlovákiát, Csehországot, Szlovéniát, Horvátországot említhetjük, sokféle párt jelenlétét biztosítja az adott ország parlamentjében, és így a képviselői mandátumhoz jutott pártok kompromisszumokra, koalícióra kényszerülnek az eredményes kormányzás érdekében. Ezek a koalíciók folytonos politikai párbeszédet igényelnek, egyeztetéseket, olykor „kormányváltást” is okoznak, de éppen ezek a kompromisszumok, koalíciók akadályozzák az autoriter hatalmi struktúra kialakulását. Ez önmagában is kedvez a demokratikus politikai rendszernek, a civil életnek és a gazdaságnak is, hiszen a politikai vezetés gyakori változása, váltakozása megakadályozza, hogy a kormányhoz kötődő gazdasági elit bebetonozódjon. Ez önmagában az egyik gátja lehet a korrupciónak.

Mint tudjuk, Magyarországon minden másképpen történt, mint a környezetünkben. „Stabil” kormányunk van, vagyis a kormány feje, a miniszterelnök személye „garantáltan” nem változik. „Felül” minden változatlan. Ellenkezőleg, ő, a miniszterelnök az, aki alul folyamatos változásokat generál. A felül levő, vagyis a vezető személye „biztos”. Minden más bizonytalan, és minden más folyamatosan változik is, ahogy azt a miniszterelnök, a biztos pozícióban levő „vezető” megálmodja. Ennek következménye az a végtelen feszültség és ingerültség, ami jellemzi a mai magyar társadalmat. Fent minden változatlan, alul minden változik. Ez pontosan az ellentettje a normális európai demokráciáknak. És pontosan megfelel az orosz képletnek, az oroszországi példának. Úgy tűnik, a „legstabilabb” országok mindig a diktatúrák. Ahol nincsenek „kormányváltások”.

*

A rendszerváltó értelmiségben volt valami hamis illúzió a kétpólusú „váltógazdaságok” iránt. Azt hittük, az a demokrácia, ha egyszer a jobboldal kormányoz, másszor pedig a bal. Ahogy a távoli Amerikában. Jönnek a republikánusok, utána meg jönnek a demokraták. És minden működik.

Nem véletlen, hogy a Fidesz kommunikációja is folyton ezt sugallja. Ők a jobboldal, és van a másik oldal, a bal. A világ fekete-fehér. Ilyen egyszerű. És lehet szidni a „baloldalt”. És mindenki baloldali, aki nem „mi” vagyunk, mondja a Fidesz kommunikációja.

Lehet, hogy ez a kétpólusú rendszer működik az Egyesült Államokban, de ott, ne felejtjük el, léteznek olyan intézmények, amelyek valóban féket és gátat jelentenek, akadályozzák a túlhatalom, a diktatúra kialakulását. Az egyik ilyen közismert intézmény, hogy ugyanaz az elnök csak két cikluson keresztül irányíthat. Maximum 8 évig tehát.

Az európai országok többsége másképpen óvja meg önmagát attól, hogy egyszemélyi vezetés alakuljon ki. És amikor arról beszélünk, hogy „megóvja magát”, azt kell hangsúlyoznunk, hogy szerkezeti, strukturális védelmet hoznak létre. A diktatúra nem személytől függ. Az csak következmény. „Alkalom szüli a tolvajt.” A diktatúra kialakulása mindig valamiféle rossz társadalmi szerkezet következménye.

A világ nem „jó” vagy „rossz” emberekből áll, a politikusok sem „jó” vagy „rosszak”. Ami azt is jelenti, hogy a bajok forrásának nem a szubjektív tényezők az okai, hanem az objektív körülmények. Sztálin következmény volt a 20-as évek szovjet társadalmában. De Lenin „elvtárs” sem volt éppen „jó ember”. Mindez azt jelenti, ahhoz, hogy megóvjuk magunkat egy újabb egyszemélyi vezetéstől, amelyben mindig ugyanazt a fejet kell néznünk évtizedekig, a választási rendszerünket kell megváltoztatni. Egy rétegzett

európai társadalomban nem fekete-fehér a választói akarat – sokféle pártzimpátia, sokféle érdek artikulálódjon a parlamentben, és ez a sokféleség kompromisszumokban, koalíciókban manifesztálódjon. Ez akadályozza meg a központi hatalom túlerősödését. Ennek a garanciája az egyszerű – cseh vagy szlovák rendszerhez hasonló, vagy éppen az európai parlamenti választási rendszernek megfelelő – listás rendszer. Amikor is minden párt százalékarányban annyi képviselői hellyel bír az Országgyűlésben, ahány százalékot kapott a választásokon.

Nem kell tehát az a rendszer, amelyik „az erőset tovább erősíti, a gyengét meggyengíti”.

Mint tudjuk, a rendszerváltás idején az akkori pártok vezetői a kétfordulós választási rendszerrel próbálták megvédeni azt, hogy egy-egy körzetben legalább a választók 50 százaléka (plusz egy fő) akarata érvényesülni tudjon. Ezt az intézményt a Fidesz – a saját érdekében – a 2010-es hatalomra kerülése után megváltoztatta, a kerületi képviselői választást egyfordulóssá tette. A következmény látványos volt: a körzetekben a szavazatok szóródása miatt akár 36 százalékos szavazataránnyal is képviselő lehetett egy-egy jelölt. Ilyen volt például a Baranya megyei 02. számú egyéni választókerület (Pécs) eredménye, ahol Dr. Hoppál Péter Tamás, a Fidesz-KDNP jelöltje kapott a szavazatok 36 százalékaival képviselői helyet, miközben a körzetben a szavazók túlnyomó többsége, vagyis a szavazáson megjelentek 64 százaléka (!) nem őt támogatta. Az MSZP-EGYÜTT-DK-PM-MLP jelöltje, Dr. Szakács László 32 százalékot kapott, és az LMP jelöltje is kapott 8 százalékot, valamint a Jobbik jelöltje 20 százalékon végzett. Ez csak egyetlen kiragadott példa. Ha megnézzük a Nemzeti Választási Bizottság honlapját, látjuk azt, hogy 2014-ben a Fidesz képviselői helyet kapott jelöltjei közül a nagy többség jóval a szavazatok 50 százaléka alatt végzett, és így lett parlamenti képviselő akkoriban.

Eredmény: a Fideszre listán csak a választók 45 százaléka szavazott 2014-ben, ami egy európai demokráciában a sima kormányalakításhoz sem lett volna elég, de a magyar országgyűlésben így is meglett a kétharmados többségük (sic!), az egyéni körzetek szavazatszóródása következtében.

*

Mindez – kétségtelen tény – a kétpólusú rendszer irányába mutat. Hiszen a kis pártok folyamatosan gyengülnek, mert nem tudják megfelelő erővel képviselni az akaratukat, a nagy pártok autokrata vezetői attitűddel, folyamatos „háborús” retorikával erősítik saját magukat. A fékek és gátak hiánya miatt ez a szerkezet újból és újból kitermeli a diktatórikus vezetőt.

És éppen emiatt következhet be az a „csoda”, hogy a Fidesz nagyon gyorsan eltűnik a süllyesztőben. A társadalmi elégedetlenség, a kvázi „rendszerváltó”, forradalmi hangulat éles váltást eredményezhet, egy adott pillanatban minden választó elfordulhat a Fidesztől, bekövetkezhet a „földindulás”, vagy, ahogy Magyar Péter szokta mondogatni, a hópehelyből hógolyó, aztán pedig lavina lehet.

Vagyis a Fidesz pillanatok alatt kis párttá zsugorodhat. Majd a kis pártok sorsára jutva megszűnhet a parlamenti képviselete.

Nincs más megoldás, ha a fideszesek hosszú távra akarnak tervezni, meg kell változtatniuk a választási törvényt. Most még megtehetik, hiszen megvan a kétharmaduk. Ha egy egyszerű, listás rendszert hoznak létre, akkor – akár 15 százalékos középpártként is – megmaradhatnak a politika porondján. És európaivá, demokratává fejlődhetnek. Egyéb esélyük nincs. A fagy mindig visszanyal.

Valószínűleg nem lesznek ennyire előrelátóak. És a saját, 2010 után antidemokratikussá lett választási rendszerük okozza majd a teljes pusztulásukat.